

УДК 911.3:[338.48-6:7/8]:746.3(161.2)(477.82)

DOI: 10.26565/2076-1333-2021-30-07

Андрій Мельник

к. геогр. н., доцент кафедри туризму,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76000, Україна
e-mail: avmelnyk@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6906-6396>

Надія Мельник

к. геогр. н., доцент кафедри туризму,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», вул. Університетська, 14, м. Ужгород, 88000, Україна
e-mail: nadiia.chyr@uzhnu.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2077-595X>

Роман Качаровський

магістр географії, інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів
кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, Україна
e-mail: romankacharovsky@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6096-4800>

Ірина Єрко

к. геогр. н., доцент кафедри туризму та готельного господарства,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, Україна
e-mail: IErko@i.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ОТГ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті здійснено комплексний аналіз туристично-рекреаційного потенціалу об'єднаної територіальної громади Волинської області та можливостей його залучення і використання у рекреаційній діяльності задля перспектив подальшого забезпечення ефективності розвитку ОТГ. Встановлено, що особливу роль у туристичному потенціалі територіальної громади відіграє природно-рекреаційна складова. А саме, об'єкти природно-заповідного фонду можуть стати потужним стимулом для розвитку екологічних різновидів туризму і здатні приносити не тільки естетичне задоволення туристам, а й істотно поповнювати бюджет громади. Було виявлено, що досліджувана громада має сільськогосподарську спеціалізацію. На підставі всебічного аналізу туристично-рекреаційного потенціалу Головинської ОТГ, та з огляду на прикордонне розташування Волинської області, екологічну безпеку території та ряду інших чинників доведено, що туризм необхідно віднести до пріоритетних галузей господарства громади, що в перспективі може стати важливим чинником оптимізації галузевої структури регіональної економіки.

Для формування системи методів та механізмів управління ресурсним потенціалом територіальної громади варто взяти до уваги, що вагому роль у ньому відіграє туристична інфраструктура. Встановлено, що Головинська об'єднана територіальна громада має перспективи щодо розширення власної економічної бази, що стимулюватиме її до формування перспективних туристичних продуктів, ребрендингу наявних та відкриття нових закладів, зокрема, в якості альтернативи наявним засобам розміщення можуть стати капсульні готелі. На сучасному етапі розвитку створення таких продуктів повинно відбуватися за рахунок ініціативи на базовому рівні місцевого самоврядування.

Задля комплексної оцінки проблем та перспектив використання туристично-рекреаційного потенціалу досліджуваної ОТГ Волинської області у туристичному секторі розроблено SWOT-аналіз. Водночас, визначено цілу низку проблемних питань, які потребують першочергового вирішення з метою формування туристичної привабливості досліджуваної території, зокрема невідповідність стану дорожнього покриття європейським стандартам, потребує активізації робота щодо підтримки та реалізації маркетингових заходів тощо.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, децентралізація, Головинська ОТГ, туризм, туристична інфраструктура, пріоритетні галузі господарства.

Андрей Мельник, Надежда Мельник, Роман Качаровский, Ирина Ерко. ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ ОТГ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье осуществлен комплексный анализ туристско-рекреационного потенциала объединенной территориальной громады Волинской области и возможностей его привлечения и использования в рекреационной деятельности для перспектив дальнейшего обеспечения эффективности развития ОТГ. Установлено, что особую роль в туристическом потенциале территориальной громады имеет природно-рекреационная составляющая. В частности, объекты природно-заповедного фонда могут стать мощным стимулом для развития экологических видов туризма и способны принести не только эстетическое удовольствие туристам, но и существенно пополняют бюджет громады. Было обнаружено, что исследуемая громада имеет сельскохозяйственную специализацию.

На основании всестороннего анализа туристско-рекреационного потенциала Головненской ОТГ, и учитывая приграничное положение Волынской области, экологическую безопасность территории и ряда других факторов доказано, что туризм необходимо отнести к приоритетным отраслям хозяйства громады, в перспективе может стать важным фактором оптимизации отраслевой структуры региональной экономики.

Для формирования системы методов и механизмов управления ресурсным потенциалом территориальной громады стоит принять во внимание, что весомую роль в нем играет туристическая инфраструктура. Установлено, что Головненская объединенная территориальная громада имеет перспективы по расширению собственной экономической базы, что будет стимулировать ее к формированию перспективных туристических продуктов, ребрендинга имеющихся и открытие новых заведений, в частности, в качестве альтернативы имеющимся средствам размещения могут стать капсульные отели. На современном этапе развития создания таких продуктов должно происходить за счет инициативы на базовом уровне местного самоуправления.

Для комплексной оценки проблем и перспектив использования туристско-рекреационного потенциала исследуемой ОТГ Волынской области в туристическом секторе разработан SWOT-анализ. В то же время, определен целый ряд проблемных вопросов, требующих первоочередного решения с целью формирования туристической привлекательности исследуемой территории, в частности несоответствие состояния дорожного покрытия европейским стандартам, требует активизации работа по поддержке и реализации маркетинговых мероприятий и тому подобное.

Ключевые слова: туристско-рекреационный потенциал, децентрализация, Головненская ОТО, туризм, туристическая инфраструктура, приоритетные отрасли хозяйства.

Andriy Melnyk, Nadiia Melnyk, Roman Kacharovskiy, Iryna Yerko. POSSIBILITIES OF USING TOURIST AND RECREATIONAL POTENTIAL IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION (ON THE EXAMPLE OF UTC OF VOLYN REGION)

The article deals with the comprehensive assessment of the tourist and recreational potential of Golovnenskaya UTC of Volyn region. Golovnenskaya UTC hasn't known as a tourism destination among the Ukrainian tourists very well because of a lack of information about available resource potential, tourist attractions and tourist products of the community. Therefore, there is an urgent necessity to research these aspects. It could become an impulse in the activation the tourist flow, the lever of the formation of a competitive tourist product of regional and local significance. It also gives a great opportunity to increase the investment attractiveness of the territory, to solve partly the issue of employment of the population and essentially fill the budget of community.

Based on results of the conducted research the following conclusions have been made: 1. The main natural recreational tourist resources and the components of the historical and cultural heritage, which determined the tourist specialization of the studied community have characterized. An important structure-forming element of the natural resource potential are the forest resources. They could be used for the development of the various forms of ecological tourism. In the community function 11 objects of the natural reserve fund. 2. Golovnenskaya UTC is situated in the historical and ethnographic region of Polissya and attracts the peculiarities of the traditional material and spiritual culture, language and so preserved the ancient relics of the Slavonic culture. 3. The analysis of the current state of tourism infrastructure in separate subsystems has conducted: placement establishments, food establishments, leisure establishments and consumer service, transport infrastructure. It is established that the tourist infrastructure is the weakest component of the tourist and recreational potential. The degree of its formation is quite low and does not provide a proper level of service to tourists. Each of the components of the tourist infrastructure of the community needs a separate, comprehensive, systematic approach to improvement and reform.

For a comprehensive assessment of the problems and prospects of the tourism potential studied UTC of the Volyn region in the tourism sector elaborated SWOT-analysis. The main urgent problems in Golovnenskaya UTC are providing the infrastructure improvement and the information management of the main attractive objects of historical and cultural heritage and of the natural reserve fund, which are the most popular among the tourists, the low level of the development of the ecological tourism, the insufficient provision of the information about the tourist and recreational opportunities of the region.

Keywords: tourist-recreational potential, decentralization, Golovnenskaya UTC, tourism, tourist infrastructure, priority branches of economy.

Постановка проблеми. Наша держава є активним учасником інтеграційних процесів у європейське співтовариство. Серед основних базисів здійснення реформування держави є процес наближення державного управління до європейської моделі, зокрема проведення децентралізації влади, яке фактично розпочалося у 2015 р. з прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6], норми якого трансформували адміністративно-територіальну систему держави шляхом фактичного укрупнення територій, об'єднуючи населенні пункти з урахуванням природних, історико-культурних та соціально-економічних особливостей. Наслідком цього є поява об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що стали фактично низовою ланкою державного устрою, отримавши управлінські повноваження та фінансові ресурси [8].

Наявний природний та історико-культурний потенціал вже сьогодні дозволяє створити передумови для потужного розвитку туристично-рекреаційного

комплексу регіонів. В умовах тотального браку державного фінансування громади змушені відшукувати можливості поліпшення економічної ситуації та вирішувати низку соціальних питань, тому дослідження туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, а при децентралізаційних процесах й громад, сьогодні є вельми актуальними питаннями.

Метою статті є оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Головненської ОТГ як ключового інструменту в формуванні туристичної привабливості території та основної платформи для розвитку туристичної сфери краю, а також виявлення регіональних особливостей розвитку туризму, визначенні його ролі у формуванні конкурентоспроможного туристичного продукту місцевого і регіонального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження децентралізаційних процесів та їх вплив на різні галузі економіки, зокрема й на індустрію туризму, знайшло своє відображення у багатьох

працях закордонних учених. Так, модель розвитку туризму децентралізованої туристичної мережі в умовах скоординованої діяльності усіх зацікавлених сторін задля реалізації ефективної туристичної політики, вивчають науковці з Великої Британії Albert N. Kimbu та Michael Z. Ngoasong [16]. Місцевий та регіональний вимір туризму в Середземномор'ї став предметом наукового пошуку вчених Астонського університету. При цьому, акцентується увага на ролі місцевої влади у формуванні фахових компетентностей, просуванні та популяризації професійних знань у туристичному секторі, підготовці кваліфікованих кадрів для відповідної галузі. Важливу роль науковці відводять діяльності щодо надання місцевим та регіональним громадам інформації та інструментів, необхідних для швидкої адаптації до світового туристичного ринку, що швидко змінюється в умовах глобалізації [18]. Цікавим є досвід австралійських науковців Університету Південного Квінсленда у питанні ролі сільських та регіональних громад у мультиплікативному ефекті туризму для економіки регіону. Наріжним каменем у даному аспекті може стати дестинаційний маркетинг, використання соціальних медіа та залучення інвестицій [17].

Чимала увага приділяється аналізу ресурсного потенціалу територій громад і в Україні. У своїй монографії колектив авторів на чолі з О.Ю. Бобровською дослідили проблеми сталого розвитку територій в умовах децентралізації влади і модернізації місцевого самоврядування за рахунок зміцнення потенціалу розвитку системних складових регіонів шляхом покращення використання наявних ресурсів, надбання і розвитку нових [12]. Теоретичні та практичні аспекти формування ресурсного потенціалу ОТГ, основні елементи територіального маркетингу та кращі практики застосування маркетингового механізму об'єднаними територіальними громадами висвітлено у навчальному посібнику Г.А. Борщ, В.М. Вакуленко, Н.М. Гринчук, Ю.Ф. Дехтяренко, О.С. Ігнатенка, В.С. Куйбіди, А.Ф. Ткачука, В.В. Юзефович [2].

Методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсів об'єднаних територіальних громад як засобу забезпечення ефективності розвитку громади розглядають М.В. Місюк та Б.Б. Бец [10]. М.А. Горшков досліджує особливості формування системи методів та механізмів управління ресурсним потенціалом територіальної громади [5].

Ряд вчених здійснюють дослідження потенціалу громад Волинської області (Л.М. Черчик, Л.О. Маковецька, І.В. Єрко, Л.Т. Чижевська, З.К. Карпюк, Н.В. Мельник, А.В. Мельник, Р.С. Качаровський, О.В. Антипюк тощо) [7-8; 11; 14-15], проте новоутворені ОТГ, зокрема Головинська, все ще вивчені недостатньо, тому дослідження має практичне значення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Волинській області за п'ять останніх років вдалося сформувати 54 громади. Серед них і Головинська ОТГ, що була утворена 29 жовтня 2017 р. на базі трьох рад: Головинської селищної, Заболоттвської та Нудженської сільських. Площа громади тоді становила 223,53 км². Кількість населення станом на

01.01.2018 р. – 6152 ос., з них міське – 2997 ос. (48,7 %), сільське – 3155 ос. (51,3 %) Густота населення – 27,5 ос/км². Перспективним планом укрупнення громад, рішенням Кабінету Міністрів України [13] до громади була приєднана Згоранська сільська рада із сс. Гупали, Заболоття, Заозерне, Згорани та Сильне. Нині у її складі чотири сільські ради (старостинські округи), селище міського типу Головне та 13 сіл: Гуменці, Гупали, Заболоття, Заозерне, Згорани, Крушинець, Масловець, Мшанець, Нудуже, Сильне, Скрипиця, Черемошна Воля, Ясне [6-8]. Площа ОТГ складає 317,8 км². Людські ресурси станом 01.01.2021 р. оцінюються у 8 384 особи, з них міське населення – 2 972 (35,4 %) ос., сільське населення – 5 412 (64,6 %) ос. Густота населення становить 26,3 ос/км². Центром громади є смт Головне [3-4; 9].

Домінантним чинником розвитку туристичного сектору є, в першу чергу, природні рекреаційні ресурси. Кліматичні умови і ресурси громади (середньорічна зимова температура -12,0 °С, а літня +14,2 °С, середньорічна кількість опадів 590 мм) оцінюються як сприятливі для здійснення рекреації і туризму впродовж року. Інсоляційний режим сприяє довготривалим прогулянкам і походам. У літні місяці умови на території досліджуваної ОТГ придатні для проведення широкого комплексу кліматолікування.

Основними водними артеріями громади є річки Нережа (довжина – 13 км, площа водозбору – 42,3 км²), Тенетиска (довжина – 21 км, площа водозбору – 222,0 км²), Чесновенка (довжина – 12 км, площа водозбору – 51,8 км²), озера біля с. Згорани – Велике Згоранське, Мале Згоранське, Орхівське та Мошне, загальною площею водного дзеркала 208,9 га. У поліській частині області річки мають невеликий похил 0,27-0,40 м/км. Відсутність порогів та перекатів дає можливість для сплавів на байдарках, занять так званим рекреаційним каякінгом або сплавом. Водні плеса річок та озер придатні для рекреаційного використання, зокрема короткотривалого відпочинку (купання, занять водним туризмом, плавання на човнах, рибальства) та екологічного пізнання природи [11]. Період сприятливий для організації відпочинку обмежується тривалістю у 150 днів. Купальний період (з температурою води близько 20 °С) триває до 80 днів, з середини червня до початку вересня. Коефіцієнт рекреаційної привабливості озер становить 4,1, що є одним із найвищих показників по області. Відтак, доволі перспективним видається створення рекреаційних зон короточасного відпочинку на берегах водних плес.

Орографічні туристичні ресурси громади придатні для розвитку спортивно-оздоровчих видів туризму, на кшталт, пішохідного, лижного, велотуризму тощо.

Розвиток санаторно-курортного господарства обмежується відсутністю бальнеологічних ресурсів. Альтернативу можуть скласти хіба що кліматичні курорти, а також баз відпочинку, пансіонати, які б функціонували на основі використання лісових рекреаційних ресурсів.

Лісові ресурси громади знаходяться на території Головинського лісництва ДП «Любомльське ЛГ». Переважна частина лісів понад 63 % становлять

хвойні породи, зокрема сосна звичайна *Pinus sylvestris* з домішками берези повислої *Betula pendula* (9,3 %) та дуба звичайного *Quercus robur* (8 %), що є вагомим у рекреаційному відношенні. Флористичні ресурси – це цінні види різних лікувальних трав та дикорослих ягід. У лісах достатньо чорниці, малини, ожини, лохини тощо. Мисливські угіддя Любомльської районної організації УТМР дають можливість полювати на зайця-русака, козулю, кабана, білку, лисицю, тощо [4; 9; 15].

Потужним стимулом для розвитку екологічних різновидів туризму є об'єкти ПЗФ. На території громади розміщуються 11 об'єктів загальною площею 817,8 га, зокрема два ландшафтні заказники загаль-

нодержавного значення («Згоранські озера» (705,6 га) та «Мошне» (73,3 га) та дев'ять об'єктів місцевого значення – два лісові заказники: «Підсвиння» (21,0 га) та «Ялиник» (5,7 га) три ботанічні заказники та чотири гідрологічні пам'ятки природи (табл. 1). Площа ПЗФ державного значення становить 778,9 га (95,2 %), місцевого – 38,9 га (4,8 %). Коефіцієнт заповідності території складає 0,25 %, щільність об'єктів ПЗФ – 0,03 об'єкта/100 км². Тільки два ландшафтні заказники загальнодержавного значення («Згоранські озера» та «Мошне») мають площу, яка перевищує 50,0 га, що свідчить про невисокі якісні характеристики досліджуваної території [4; 7; 9; 15].

Таблиця 1

Об'єкти природно-заповідного фонду Головинської селищної ОТГ [9]

Назва об'єкта	Місцезнаходження	Площа, га	Нормативний документ, орган, що утворив та дата створення
Загальнодержавного значення			
Ландшафтний заказник			
«Згоранські озера»	біля с. Згорани в межах Гупалівського лісництва ДП «Прибузьке ЛГ»	705,6	Указ Президента України від 09.12.1998, № 1341/98.
«Мошне»	Крушинецьке лісництво ДП «Прибузьке ЛГ»	73,3	Указ Президента України від 10.12.1994, № 750/94.
Місцевого значення			
Лісовий заказник			
«Підсвиння»	Чорноплеське лісництво ДП «Любомльське ЛГ»	21,0	Рішення Волинської обласної ради від 20.12.1993, № 16/6
Ботанічний заказник			
«Ялиник»	Головнянське лісництво, ДП «Любомльське ЛГ»	5,7	Рішення виконавчого комітету Волинської обласної ради народних депутатів від 04.10.1985, № 301.
Ботанічні пам'ятки природи			
«Дуб Волиняка»	с. Нудиже	0,01	Рішення Волинської обласної ради народних депутатів від 04.11.2011, № 7/21
«Дуб звичайний – велетень»	Крушинецьке лісництво ДП «Прибузьке ЛГ»	0,01	Рішення облвиконкому від 11.07.1972, № 255
«Урочище Ялиник»	Головнянське лісництво, ДП «Любомльське ЛГ»	12,0	Рішення Волинської обласної ради депутатів трудящих від 20.12.1993, № 16/6
Гідрологічні пам'ятки природи			
«Джерело Польова криниця»	с. Нудиже	0,03	Рішення облвиконкому від 26.09.1977, № 468-р
«Джерело Попова криниця»	смт Головне	0,1	Рішення облвиконкому від 26.09.1977, № 468-р
«Джерело Трактова криниця»	с. Нудиже	0,03	Рішення облвиконкому від 26.09.1977, № 468-р
«Джерело Чайка»	смт Головне	0,02	Рішення облвиконкому від 26.09.1977, № 468-р

У ландшафтних заказниках загальнодержавного значення під охороною перебувають озера карстового походження: Велике Згоранське (148,5 га), Мале Згоранське (28,5 га), Орхівське (6,9 га), Хмільники (6,1 га), Лісне (6,5 га), які оточені болотами і лісовими масивами із сосни звичайної *Pinus sylvestris* та вільхи чорної *Alnus glutinosa*. Озеро Мошне оточене,

вкритою мохом трясовиною та суцільною стіною соснових лісів, віком близько 160 років і березово-осиковими насадженнями.

У лісовому заказнику «Підсвиння» охороняється високобонітетний сосновий бір, віком понад 90 років, із повнотою насаджень 0,7, що використовується для збору високоякісного насіння. На тери-

торії ботанічного заказника «Ялиник» під охороною знаходиться високобонітетна ділянка ялинового лісу *Picea etabietii* з домінантним видом ялини європейської *Picea abies* природного походження, віком 80 років, із повнотою насаджень 0,7. У межах ботанічних пам'яток природи збереженню підлягають дуб черешчатий *Quercus robur* заввишки 30,0 м («Дуб Волиняка»), дуб звичайний *Quercus robur* віком близько 400 років («Дуб звичайний – велетень») та сосна звичайна *Pinussylvestris*, віком понад 90 років, із повнотою 0,7 («Урочище Ялиник») [4; 7; 9].

За даними Управління культури з питань релігії та національностей Волинської ОДА історико-культурна спадщина досліджуваної громади налічує чотири пам'ятки історії і культури – пам'ятники землякам (дві у смт. Головне, по одній у сс. Згорани та Черемозна Воля), три пам'ятки архітектури та містобудування (Дмитрівська церква (дер.), 1674 р. у с. Згорани; Троїцька церква (мур.) 1841 р. у смт. Головно; Хрестовоздвиженська церква (дер.) 1868 р. у с. Нудиже), дві пам'ятки археології (могильники Головне-I та Головне-II, датовані IV ст. до н.е. у смт. Головне). Візитівкою громади є народні промисли, зокрема, столярство (сmt Головне та с. Скрипиця) [1; 9; 15]. Наявний історико-культурний потенціал дає можливість говорити про перспективність туристичних пізнавальних маршрутів регіонального значення, які б репрезентували етнографічний колорит поліського краю. У результаті дослідження було встановлено, що у межах ОТГ відсутній туристичний продукт даного спрямування.

Вагому роль у ресурсному потенціалі громади відіграє туристична інфраструктура. Заклади розмі-

щення представлені готельно-ресторанним комплексом, агросадивою та дитячим протитуберкульозним санаторієм «Згорани» у с. Згорани. Відтак, коефіцієнт забезпеченості закладами даного типу становить 0,9 од./км², що у два рази менше за середній показник по області. Ресторанне господарство включає 10 закладів (ресторан у смт Головне, три кафе, п'ять барів та їдальня). Територія громади належить до районів Волинської області з середнім рівнем забезпеченості закладами даного типу (забезпеченість 0,032 од./км²). Коефіцієнти забезпеченості закладами торгівлі та побутового обслуговування є найвищими – 10,1 од./км² та 5,9 од./км² відповідно. На території громади функціонує 11 закладів розваг (шість будинків культури та клубів, п'ять бібліотек). Коефіцієнт забезпеченості ними становить 3,5 од./км², і цей показник у два рази менший за аналогічний по області.

Транспортна мережа ОТГ має розгалужену сітку автодоріг. Через територію громади проходять автошляхи територіального Т-03-08 (Любомль–Дубечне–Здомишель–Ратне–Камінь–Каширський–Любешів–(Р-14)) значення. Дорогами місцевого значення за матеріалами Служби автомобільних доріг у Волинській області є: обласна О 031698 та районні С 031004, С 031013, С 031017, С 031611 [4; 8]. Стан дорожнього покриття потребує покращення та приведення у відповідність із стандартами. Найближча залізнична станція розташована у м. Любомль [9; 15].

Задля комплексної оцінки проблем та перспектив використання туристично-рекреаційного потенціалу досліджуваної ОТГ Волинської області у туристичному секторі на основі системного підходу нами був розроблений SWOT-аналіз (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Головенської ОТГ Волинської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Вигідне ЕГП. Волинь – єдиний регіон України, що має кордон з країнами Європейського та Митного союзів	Відсутність бальнеологічних ресурсів
Комфортні для рекреації кліматичні умови. Умови придатні для проведення широкого комплексу кліматолікування та різного роду рекреаційних занять	Невисокі якісні характеристики ПЗФ
Наявність природних умов для розвитку пішохідного, водного, лижного, велотуризму, сільського зеленого туризму та туризму за інтересами (мисливства, рибальства тощо)	Незадовільний стан автомобільних доріг регіонального та місцевого значення
Розширення мережі природно-заповідного фонду. На території громади розміщуються 11 об'єктів загальною площею 817,8 га, 95,2 % з яких загальнодержавного значення	Високий рівень безробіття. Значна тіньова зайнятість. Відтік висококваліфікованих спеціалістів та творчої молоді через неможливість вирішити низку соціально-економічних питань
Значна територія лісовкритих площ. Переважає хвойних порід дерев сприяє рекреаційній діяльності	Неналежне покриття повноцінним сигналом цифрового телебачення та низька якість каналів зв'язку з доступу до мережі Інтернет в окремих сільських територіях
Унікальна історико-культурна спадщина, наявність осередків народних ремесел, які репрезентують етнографічний колорит поліського краю	Незначне використання природного та культурного потенціалу для розвитку туризму, відсутність комплексного туристичного продукту.

	Недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів в межах громади
Розвинена магістральна транспортна та прикордонна інфраструктура із значним транзитним потенціалом	Низький рівень розвитку туристичної інфраструктури. Морально застаріла та фізично зношена матеріально-технічна база об'єктів туристичної та соціальної інфраструктури. Недостатній рівень благоустрою озер і рік для туристичних потреб
Наявність трудових ресурсів та низька (порівняно з країнами ЄС) вартість робочої сили, особливо жіночої	Брак водостічних споруд та каналізацій на значній частині території громади
	Недостатність інформаційного забезпечення для туристів
	Невідповідність якості рекреаційних послуг міжнародним стандартам
Можливості	Загрози
Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, з акцентом на розвиток жіночого підприємництва, у тому числі туристичного	Нестабільна економічна та політична ситуація
Зростання популярності внутрішнього туризму, збільшення кількості міжнародних туристичних проєктів	Відтік трудових ресурсів. Природне скорочення частки працездатного населення. Висока частка жінок пенсійного віку, які належать до вразливої групи населення
Залучення іноземних партнерів у рамках транскордонної співпраці до інноваційного перепрофілювання економіки регіону з метою інтеграції в ЄС	Напружена екологічна ситуація внаслідок нерационального використання природних ресурсів
Розширення міжнародних транспортних коридорів по території України	Посилення несприятливих природних явищ та катаклізмів за рахунок зменшення лісистості, деградації ґрунтів, забруднення водних об'єктів, засушення
Популяризація екологічного способу життя, екологічно орієнтованих видів та форм туризму	Обмежене бюджетне фінансування
Використання світового досвіду в дослідженні, організації та управлінні ринку туристично-рекреаційних послуг	Недосконале податкове законодавство
Покращення технології обслуговування рекреантів і туристів	Наявність адміністративних бар'єрів на шляху становлення та розвитку туристично-рекреаційного комплексу (реєстрація, ліцензування, сертифікація, регулювання орендних відносин)
	Відсутність механізмів реалізації державної політики щодо підтримки туристичного бізнесу
	Складність інвестиційного клімату

Аналізуючи туристично-рекреаційні можливості громади, необхідно відмітити наявність ряду проблемних питань: незначна кількість засобів розміщення (слід розбудовувати готельне господарство: готелі, міні-мотелі, агросадиби, кемпінги тощо), слабка конкурентноспроможність ресторанного господарства (заклади потребують ребрендингу, особливо в частині матеріально-технічної бази, а також оновлення переліку страв у меню) низька ефективність об'єктів сфери розваг (необхідність використання глобальної мережі Інтернет та будівництво спортивно-розважальних закладів), відсутність залізничного сполучення, невідповідність у сільській місцевості дорожнього покриття автомобільних доріг європейським вимогам, відсутність інфраструктурного облаштування та інформаційного забезпечення привабливих для відвідування туристами об'єктів історико-

культурної спадщини та природно-заповідного фонду, не розвинений на достатньому рівні сільський туризм.

Всі ці проблеми можливо виправити при розробці та виконанні детальних заходів їх усунення, включених у Стратегічний план розвитку громади:

1) пошук джерел фінансування галузі («бюджетні розвитку», грантові програми, міжнародні інвестиції, залучення коштів місцевого населення);

2) створення підприємств, установ та організацій туристично-рекреаційного спрямування;

3) проведення модернізації наявних туристичних об'єктів (реконструкція, забезпечення належного стану території, облаштування місць зупинок для туристів тощо);

4) розробка детальних туристичних маршрутів, із залученням наявних туристичних об'єктів;

5) реконструкція автошляхів у сільській місцевості згідно міжнародних стандартів;

6) побудова нових закладів розміщення. Альтернативою наявним засобам розміщення можуть стати капсульні готелі, що пропонують дешеві ночівлі туристам, котрі не потребують або не можуть дозволити собі більш дорожчі номери, або ж молодіжні табори, туристичні села, що будуть працювати сезонно і надаватимуть обмежену номенклатуру послуг, використовуючи некапітальні будівлі або пристосовані для цього приміщення;

7) залучення місцевого населення до створення сільських садів та популяризації сільського зеленого туризму;

8) ребрендинг наявних та відкриття нових закладів розваг, громадського харчування, побутового обслуговування;

9) посилення рекламно-інформаційної роботи з популяризації об'єктів туризму (прес-тури, інформаційні таблиці-вказівники з QR-кодами, реклама у ЗМІ та на Web-ресурсах тощо).

Висновки. Головніська громада володіє достатніми потенційними можливостями для розвитку

туристично-рекреаційної галузі, що, у свою чергу, у майбутньому забезпечить покращення економічних та соціальних передумов розвитку території ОТГ в сучасних реаліях.

Досліджувана громада має сільськогосподарську спеціалізацію. На її території відсутні великі промислові підприємства, відтак туризм може стати істотним важелем оптимізації галузевої структури регіональної економіки.

Наявний туристично-рекреаційний потенціал за умови державної підтримки та сприяння влади на місцях, в майбутньому стимулюватиме розбудову туристичної інфраструктури, що збільшить частку туризму в економіці регіону. З огляду на прикордонне розташування області, екологічну безпеку території та ряду інших чинників, варто віднести туризм до пріоритетних галузей господарства громади. При цьому, слід врахувати новітні світові тенденції в розвитку галузі, залучати сучасні технології, іноземні інвестиції, міжнародні проекти, що дозволить у порівняно короткий період забезпечити фінансову стабільність та вирішення ряду соціальних проблем регіону.

Список використаних джерел:

1. Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф.В. Зузук. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.
2. Борщ Г.А., Вакулєнко В.М., Гринчук Н.М., Дехтяренко Ю.Ф., Ігнатенко О.С., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Юзефович В.В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. – Київ, 2017. – 107 с.
3. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
4. Головніська селищна об'єднана територіальна громада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://golovnenska-gromada.gov.ua/>
5. Горшков М.А. Методи та механізми управління ресурсами територіальної громади / М.А. Горшков // Ефективна економіка. – 2019. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7363>.
6. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. № 157-VIII // Відомості ВР України. – 2015. – № 13. – 91 с.
7. Карпюк З.К., Фесюк В.О., Антипюк О.В. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог. – К.: ТОВ «ОК-ПОЛІГРАФ», 2018. – 136 с.
8. Качаровський Р.С., Чир Н.В., Антипюк О.В., Єрко І.В. Вплив інтеграційних процесів між об'єднаними територіальними громадами Волинської області на розвиток її туристичної галузі / Матер. міжнар наук-практ. конф. «Туризм, географія, краєзнавство: актуальні проблеми теорії і практики»: (м. Тернопіль, 16-17 травн. 2019 р.). – Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2019. – С. 50-56.
9. Любомльська районна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lbmadm.gov.ua/>
10. Місюк М.В., Бец Б.Б. Методичний підхід до оцінки ефективності використання ресурсів об'єднаних територіальних громад // Інноваційна економіка. – Тернопіль, 2019. – № 3-4. – С. 100-107.
11. Олійник Я.Б. Суспільно-географічне дослідження туристичної інфраструктури Волинської області: монографія / Я.Б. Олійник, І.В. Єрко. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2014. – 164 с.
12. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення: монографія / О.Ю. Бобровська, Т.А. Крушельницька, М.А. Латинін [та ін.]; за заг. ред. д. держ. упр., проф. О.Ю. Бобровської. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 362 с.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Волинської області» від 12.06.2020 р. № 708-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-volinskoyi-oblasti-708-120620>
14. Черчик Л.М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку: монографія. Частина 1 / Л.М. Черчик, О.В. Міщенко, І.В. Єрко. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 128 с.

15. Чир Н.В., Качаровський Р.С., Антипюк О.В. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку туристської інфраструктури Любомльського району Волинської області // *Природа Західного Полісся та прилеглих територій: зб. наук. пр. / за заг.ред. Ф.В. Зузук.* – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2017. – № 14. – С. 88-92.
16. [Albert, N. Kimbu, Michael, Z. Ngoasong](#). Centralised Decentralisation of Tourism Development: a Network Perspective // [Annals of Tourism Research](#), 2013. – Vols. 40. – P. 235-259 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160738312001399>
17. How Regional and Rural Communities Can Develop and Grow Tourism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tilmagroup.com.au/blogtilma/2020/1/30/how-to-grow-tourism-into-regional-towns-and-destinations>
18. Sustainable tourism in the Mediterranean / The Aston Centre for Europe: Aston University. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/sustainable-tourism-mediterranean/sustainable-tourism-mediterranean.pdf>

References:

1. Zuzuk, F.V. (Eds.) (2008). Atlas istorii kultury Volynskoi oblasti [Atlas of the history of culture of the Volyn region]. Lutsk: Red.-vyd. vid. «Vezha», Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
2. Borshch, H.A., Vakulenko, V.M., Hrynychuk, N.M., Dekhtiarenko, Yu.F., Ihnatenko, O.S., Kuibida, V.S., et al (2017). Resursne zabezpechennya obyednanoi terytorialnoi hromady ta yii marketynh [Resource provision of the united territorial community and its marketing]. Kyiv, 2017 [in Ukrainian].
3. Holovne upravlinnya statystyky u Volynskiy oblasti [Department of Statistics in the Volyn region]. Retrieved from <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Holovnenska selyshchna obyednana terytorialna hromada [Golovnenskaya village united territorial community]. Retrieved from <https://golovnenska-gromada.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Horshkov, M.A. (2019). Metody ta mekhanizmy upravlinnya resursamy terytorialnoi hromady [Methods and mechanisms of resource management of the territorial community]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7363> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy Pro dobrovilne obyednannya terytorialnykh hromad: pryinyaty 5 lut. 2015 roku № 157-VIII [Law of Ukraine on voluntary association of territorial communities from February 5, 2015, № 157-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 13, 91 p. [in Ukrainian].
7. Karpiuk, Z.K., Fesiuk, V.O., & Antypiuk, O. V. (2018). Pryrodno-zapovidnyi fond Volynskoi oblasti [Nature Reserve Fund of Volyn Region]. Kyiv: TOV «OK–POLIHRAF. [in Ukrainian].
8. Kacharovskiy, R.Ye., Chyr, N.V., Antypiuk, O.V., & Yerko, I.V. (2019). Vplyv integratsiynykh protsesiv mizh obyednanyimi terytorialnyimi hromadamy Volynskoi oblasti na rozvytok yii turystychnoi haluzi [The impact of integration processes between the united territorial communities of Volyn region on the development of its tourism industry]. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Tourism, Geography, Local History, Current Problems of Theory and Practice»*. (pp. 50-56). Ternopil: RVV Ternopilskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. Hnatiuka [in Ukrainian].
9. Liubomlska rayonna derzhavna administratsiya [Lyuboml District State Administration]. Retrieved from <http://lbmadm.gov.ua/> [in Ukrainian].
10. Misiuk, M.V., & Bets, B.B. (2019). Metodychnyi pidkhid do otsinky efektyvnosti vykorystannya resursiv obyednanykh terytorialnykh hromad [A methodical approach to assessing the efficiency of the use of resources of united territorial communities]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 3-4 [in Ukrainian].
11. Oliinyk, Ya.B., & Yerko, I.V. (2014). Suspilno-geografichne doslidzhennya turystychnoi infrastruktury Volynskoi oblasti [Socio-geographical study of the tourist infrastructure of the Volyn region]. Lutsk: PrAT «Volynska oblasna drukarnya» [in Ukrainian].
12. Bobrovska, O.Yu., Krushelnytska, T.A., Latynin, M.A. et al. (2017). Potentsial rozvytku terytorii: metodolohichni zasady formuvannya i naroshchennia [Development potential of territories: methodological principles of forming and increasing]. O. Yu. Bobrovska (Ed.). Dnipro: DRIDU NADU [in Ukrainian].
13. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennya perspektyvnoho planu formuvannya terytorii hromad Volynskoi oblasti: pryinyaty 12 lyp. 2020 roku № 708-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of a long-term plan for the formation of communities in the Volyn region from July 12 2020, №708-r]. (n.d.). *kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-volynskoyi-oblasti-708-120620> [in Ukrainian].
14. Cherchyk, L.M., Mishchenko, O.V., & Yerko, I.V. (2014). Turystychno-rekreatsiyniy kompleks Volynskoi oblasti: peredumovy rozvytku [Tourist and recreational complex of Volyn region: prerequisites for development]. (Vols. 1). Lutsk: Skhidnoevropeiskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
15. Chyr, N.V., Kacharovskiy, R.Ye., & Antypiuk, O.V. (2017). Otsinka suchasnoho stanu ta perspektyv rozvytku turystychnoi infrastruktury Liubomlskoho rayonu Volynskoi oblasti [Assessment of the current state and prospects of the tourist infrastructure development of Lyuboml district of Volyn region]. F.V. Zuzuk (Eds.), *Pryroda Zakhidnoho Polissia ta pryehlykh terytorii – Nature of Western Polissya and adjacent territories*. (Vols. 14), (pp. 88-92). Lutsk: PP Ivaniuk V.P. [in Ukrainian].

16. [Albert, N. Kimbu](#), & [Michael, Z. Ngoasong](#). (2013). Centralised Decentralisation of Tourism Development: a Network Perspective. *Annals of Tourism Research*. (Vols. 40), (pp. 235-259). Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160738312001399> [in English].
17. How Regional and Rural Communities Can Develop and Grow Tourism. (2020). Retrieved from <https://www.tilmagroup.com.au/blogtilma/2020/1/30/how-to-grow-tourism-into-regional-towns-and-destinations> [in English].
18. Sustainable tourism in the Mediterranean. (2012). The Aston Centre for Europe : Aston University. Retrieved from <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/sustainable-tourism-mediterranean/sustainable-tourism-mediterranean.pdf> [in English].

Надійшла до редколегії 24.03.2021 р.

About the authors:

Andriy Melnyk – PhD (Geography), Associate Professor of the Department of Tourism, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Karpatska str., 15, Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine, avmelnyk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6906-6396>

Nadiia Melnyk – PhD in Geography, Associate Professor of the Department of Tourism, Uzhhorod National University, University str., 14, Uzhhorod, 88000, Ukraine, nadiia.chyr@uzhnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-2077-595X>

Roman Kacharovskiy – Master of Geography, Engineer of the II Category of the Educational Laboratory of Local Lore Atlases of the Department of Physical Geography, Lesya Ukrainka Volyn National University, Volia Ave., 13, Lutsk, 43025, Ukraine, romankacharovsky@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6096-4800>

Iryna Yerko – PhD (Geography), Associate Professor of the Department of Tourism and Hospitality, Lesya Ukrainka Volyn National University, Volia Ave., 13, Lutsk, 43025, Ukraine, IERko@i.ua, <https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>

Об авторах:

Андрей Мельник – кандидат географических наук, доцент кафедры туризма, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, ул. Карпатская, 15, г. Ивано-Франковск, 76000, Украина, avmelnyk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6906-6396>

Надежда Мельник – кандидат географических наук, доцент кафедры туризма, ГВНЗ «Ужгородский национальный университет», ул. Университетская, 14, г. Ужгород, 88000, Украина, nadiia.chyr@uzhnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-2077-595X>

Роман Качаровский – магистр географии, инженер II категории учебной лаборатории краеведческих атласов кафедры физической географии, Волынский национальный университет имени Леси Украинки, пр. Воли, 13, г. Луцк, 43025, Украина, romankacharovsky@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6096-4800>

Ирина Ерко – кандидат географических наук доцент, доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства, Волынский национальный университет имени Леси Украинки, пр. Воли, 13, г. Луцк, 43025, Украина, IERko@i.ua, <https://orcid.org/0000-0002-5395-7557>